

SER DU VAD JAG SER?

Janna Holmstedt

Välkommen. Sätt dig till rätta och slappna av. Jag vill att du låter blicken svepa över utsikten utan att hänga upp dig på något särskilt.*

Någon menade att varje situation som genererar en tanke eller ett gensvar är exempel på kommunikation. Även det enklaste förlopp av stimuli och respons. I så fall är de stunder vi inte kommunicerar ytterst få. Det mesta i vår omgivning talar till oss (vi säger ju så: *det tilltalar mig*): ett landskap, hur ljuset faller in genom ett fönster, hur rummet är möblerat, en människas händer, en blick, föremål, färger, ljud, en hög kottar. Om det inte tilltalar mig betyder inte det att tillvaron är stum, endast att jag inte tycker om det sinnena tar in. Men vad finns där av en slump? Det är ju ändå skillnad, tänker man, när intentionen är att kommunicera med hjälp av alla dessa icke-verbala uttryck. När någon där ute avsiktligt har velat nå just mig. Vi befinner oss i en ständig kommunikativ beredskap; signaler från omgivningen, andra människor, den egna kroppen – medvetna, omedvetna och slumpartade – i en aldrig sinande ström. Sett ur detta perspektiv så har vi alltid levt i ett informations-samhälle, i ett uttrycksfyllt samhälle.

Växterna riktar sina blad mot ljuset, vinklar dem mot de infallande strålarna. Hela antennkomplexet aktiveras. Ljuspartiklarna transporteras genom organismen, inlemmas i organismens själva kemi – det behövs bara 400.000 generationer för att förvandla en ljuskänslig vävnad till ett öga.

Fotosyntes och fotografi. Människan producerar bilder som växterna producerar socker. Minnesbilder att ösa lagrad energi ur.

Den franske målaren Claude Lorrain blev enormt populär i England på 1700-talet. Han målade storslagna landskap i mjuka färgtoner – gärna med slott och ruiner som en del av motivet. Det vilade något magnifikt och heroiskt över hans landskapsskildringar. Man blev så betagen av Claudes måleri att resenärer och amatörmålare till och med började använda Claude-glas för att kunna se och kanske avbilda landskapet på samma sätt som den store Mästaren. Claude-glasen, eller snarare Claude-spegeln, var en liten dosa med ett konvext, färgat glas i locket. Oftast blått eller sepia-tonat. Man fick vända ryggen åt vyn man ville betrakta och hålla upp den lilla dosan. Det konvexa glaset fungerade som ett vidvinkelobjektiv och ett utsnitt av landskapet reflekterades i locket, inramat och klart.

Nu för tiden väljer vi ofta kameran i vårt sökande efter tilltalande utsnitt, pittoreska vyer eller representativa ståndpunkter. Ett försök att lagra erfarenheter i rörlig eller statisk form. Tjusningen ligger i verklighetsanknytningen – att bilderna knyter oss an till en verklighet.

Vissa bilder utövar en starkare dragningskraft än andra; får oss att resa världen runt i jakt på de upplevelser de säger sig representera; får oss att kirurgiskt förändra våra kroppar för att leva upp till de ideal de säger sig förespråka. Bilden låter sig beskådas, men den pockar också på att bli något självupplevt. ”Dit vill jag också!”. ”Det vill jag också!”. Andrahandsupplevelserna står oss upp i halsen och vi sukter efter det direkta, oförmedlade, verkliga.

Landskapsmålaren har ersatts av resemagasin och andra massmedia som producent av bilder för den upplevelsesuktande resenären. Resmålet bör vara attraktivt samt någorlunda tillgängligt och utforskat. Precis som man i samma massmedier föreställer sig den perfekta kvinnan.

Vi har två ögon för att kunna se saker från två håll samtidigt. Inifrån och utifrån. Denna dubbelhet hjälper oss att bedöma avstånd och närhet; bedöma på vilken distans vi vill hålla oss.

Jag samlar på berättelser, anekdoter som folk berättar eller som jag läst någonstans. Vårt behov av berättelser är större än vårt behov av fakta. Det kan tyckas vara ett trivialt påstående, men jag tror inte vi är så stora sanningssökare som vi utger oss för att vara. Vi är sammanhangssökare. Ibland försöker vi få fatt på helhetsbilden, skaffa oss en överblick, för att få lite distans till alla de sammanhang vi finner oss insytlade i. Vissa berättelser, eller situationer man får bevittna, tilltalar en på ett speciellt sätt. De har en förmåga att som i ett nötskal fånga det man är ute efter, just när man inte kan sätta fingret på vad det är. Det enda man har är en erfarenhet, och vissheten att detta är alltför mångfasetterat för att kunna greppas i en handvändning. När

orden inte låter sig kopplas till världen på ett tillfredsställande sätt försöker man peka: ”Där har du det, det som jag egentligen menar!”.

Andra berättelser har förmågan att manipulera. Istället för tilltalad känner man sig lurad, suggererad till att känna och tänka på ett visst sätt, och vi skakar dem av oss: hollywoodtrams, triersk känslopor, Aktuellt's sena sändningar. Det kan bli svårt att återfinna sig bland alla dessa intryck och yttre påtryckningar. Något deformerad har man behov av att avskärma sig.

Vad tar vi in och på vems villkor? Varifrån hämtar vi våra bilder och vad för slags seende har genererat dem? Var kan vi dra upp gränserna för det fiktiva och det verkliga? Vilka innerligheter och ytterligheter ska vi ta med i beräkningen?

Något som är genomgående i mitt samlande av berättelser och situationer är intresset för hur vi försöker kommunicera med vår omgivning, och gränlandet mellan de inre och yttre föreställningsvärldarna. När dragna gränser löses upp eller verkligheten plötsligt fikionaliseras. När beroendeförhållandet mellan jaget och världen för en stund blir synligt eller drabbas av kortslutning.

Vi finner oss, tänker jag mig, varken ”inne” i oss själva eller ”ute” i världen utan på gränsen. Denna gräns är ett gigantiskt läckage.

* De kursiverade styckena är utdrag ur tre olika berättelser som man kunde lyssna till i utställningen ”Mottagarmoduler”, Galleri 60, Umeå, 2003.